

ORIENTACJA PRZESTRZENNA U DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

W artykule przedstawione są ćwiczenia rozwijające orientację przestrzenną przeznaczone dla trzylatków, czterolatków, pięciolatków i sześciolatków.

Opisano również ewentualne trudności, na jakie dziecko z nieukształtowaną orientacją kierunkową może napotkać w nauce szkolnej.

Wiek przedszkolny jest znaczącym okresem dla przygotowania dziecka do podjęcia obowiązku szkolnego. Stymulacja powinna przebiegać w różnych obszarach, co zapewni zachowanie harmonii w rozwoju ogólnym. Należy zatem rozwijać u dziecka naturalną ciekawość poznawczą, zdolność współdziałania w grupie rówieśniczej (wspólna zabawa, podejmowanie rywalizacji, akceptowanie ewentualnej przegranej, zachowania empatyczne), umiejętność wypowiedziania się oraz prowadzenia dialogu. Konieczne jest również poprzez gry i zabawy rozwijanie pamięci wzrokowej i słuchowej, logicznego rozumowania, spostrzegawczości, umiejętności powtarzania prostych struktur rytmicznych, wyszukiwania słów rymujących się, dzielenia słów na sylaby i łączenia sylab w wyrazy. Ważne jest też wdrażanie dziecka do samodzielności (czynności samoobsługowe, proste prace porządkowe), a także zachęcanie do podejmowania różnorodnych ćwiczeń ruchowych, manualnych i graficznych. Równolegle można kształtować niezmiernie ważną dla kariery szkolnej dziecka zdolność kierunkowej orientacji przestrzennej.

Orientacja kierunkowa to umiejętność określania lewej i prawej strony w schemacie własnego ciała, oraz w przestrzeni. Jest to również zdolność określania stosunków między przedmiotami oraz orientowania się w schemacie ciała u osoby znajdującej się naprzeciwko.

Dzieci, u których orientacja kierunkowa jest nieukształtowana lub nieutralona mogą napotkać następujące trudności:

RYSOWANIE – zmiany kierunku w rysunkach (np.: rysowanie szlaczków od strony prawej do lewej, rysowanie linii pionowych z dołu do góry, a kolistych ruchem zgodnym z ruchem wskazówek zegara), nieprawidłowe odwzorowywanie kształtów geometrycznych, zakłócenia proporcji elementów, nieprawidłowe określenie stosunków przestrzennych, rysunki chaotyczne, ubogie w szczegóły.

CZYTANIE – przestawianie i opuszczanie liter, sylab, wyrazów, a nawet całych linijek druku, błędy w rozumieniu pojęć określających stosunki przestrzenno – czasowe i pojęć dotyczących stopnia pokrewieństwa pomiędzy członkami rodziny wielopokoleniowej.

PISANIE – elementy pisma lustrzanego, zmiana kolejności liter w wyrazach i cyfr w liczbach wielocyfrowych, opuszczanie końcówek w wyrazach, a nawet całych wyrazów, pomyłki w zapisie liczb oraz wyrazów w słupkach i tabelkach, niewłaściwe rozplanowanie znaków graficznych w zeszycie.

WYPOWIADANIE SIĘ – kłopoty z określeniem miejsca przedmiotów na ilustracji i ich wzajemnych relacji, błędne operowanie pojęciami typu:

nad, pod, obok, w za, przed, do itd.

INNE PRZEDMIOTY SZKOLNE – słaba orientacja na mapie, mylenie pojęć przestrzennych i geometrycznych, pomyłki przy zmianie kierunku i miejsca w rzędzie oraz i w szeregu, problemy ze zrozumieniem pojęć z zakresu gramatyki i ortografii. Trudności te mogą wpływać na tempo uczenia się języka polskiego, języka obcego, fizyki, geografii, matematyki oraz obniżać sprawność fizyczną.

Aby dziecko mogło uniknąć wyżej wymienionych trudności należy już od 3 roku życia, przygotowywać go do rozumienia stosunków przestrzennych oraz określania kierunków w schemacie ciała i w przestrzeni. Ćwiczenia w tym kierunku powinny stanowić dla dziecka znakomitą zabawę i służyć

jednocześnie kształtowaniu prawidłowych relacji pomiędzy nim a osobami dorosłymi i rówieśnikami.

Podane poniżej ćwiczenia są pogrupowane tak, aby ich poziom był odpowiedni dla wieku metrykalnego dziecka. Jednak należy pamiętać, iż tempo rozwoju umysłowego, emocjonalnego i ruchowego nie przebiega u wszystkich dzieci identycznie. Dlatego ważne jest, aby bawiąc się z nim uwzględnić jego indywidualne predyspozycje.

Zabawy z trzylatkami

1. Oglądanie i nazywanie części własnego ciała (zabawy z lustrem).
2. Nazywanie części ciała misia lub lalki.
3. Nazywanie części ciała postaci na ilustracji.
4. Prowokowanie dziecka do uzupełniania brakujących części postaci na ilustracji lub rysowanie pod jego dyktando.
5. Wdrażanie poprzez zabawy ruchowe do rozumienia pojęć: na, pod, za, obok, za mną, przede mną, przód, tył, do przodu, do tyłu.

U trzylatków należy kształtować świadomość schematu własnego ciała, zachęcać do współtworzenia schematu postaci człowieka za pomocą różnorodnych technik plastycznych, uświadamiać relacje pomiędzy własną osobą, a otoczeniem.

Zabawy z czterolatkami

1. Kształtowanie świadomości własnego ciała i schematu drugiej osoby (dotykanie, nazywanie, oglądanie w lustrze), uświadamianie zgodności stron względem osi pionowej (np.: po lewej stronie, masz serduszko i to oczko jest po lewej stronie i to uszko jest po lewej stronie, itd.).
2. Zachęcanie do tworzenia coraz bardziej rozbudowanych schematów rysunku człowieka (konieczna słowna instrukcja).
3. Świadome poruszanie się w przestrzeni (zabawy typu: idź do przodu, cofnij się do tyłu, połóż przedmiot przed sobą, przejdź pod sznurkiem, stań na krzeselku, połóż klocek pod stołem, itp.).

U czterolatków należy kształtować świadomość schematu własnego ciała i drugiej osoby, zachęcać do tworzenia rysunku postaci – wskazywać na detale, wdrażać do rozumienia i stosowania pojęć związanych z miejscem dziecka w przestrzeni i położeniem przedmiotów wokół niego.

Zabawy z pięciolatkami:

1. Kształtowanie świadomości własnego ciała poprzez nazywanie części ciała i kierunków od jego osi: lewa – prawa, góra – dół, przód – tył.
2. Świadome przemieszczanie się w przestrzeni pod dyktando i próby nazywania przez dziecko kierunków, w których się porusza. Aby dziecku ułatwić zapamiętanie stron prawa – lewa, można – za jego przyzwoleniem umieścić na rączce, którą najczęściej wybiera do rysowania, umowny znak.
3. Poznawanie schematu ciała drugiej osoby, przyjmowanie punktu widzenia tej osoby, określanie położenia przedmiotów w stosunku do sylwetki ciała drugiej osoby (np.: od Jasia do przodu, od Jasia w lewo, za Jasiem).

4. Porozumiewanie się z innymi za pomocą gestów i mimiki (opowiadania ruchowe, ilustrowanie gestami wierszy, opowiadań i piosenek).

U pięciolatków należy kształtować orientację kierunkową w schemacie własnego ciała i w schemacie drugiej osoby. Należy także wdrażać dzieci w tym wieku do ujmowania właściwych proporcji na rysunku oraz zachęcać do wykonywania prostych poleceń związanych z poruszaniem się w przestrzeni.

Zabawy z sześciolatkami:

1. Słowne określanie kierunków w schemacie własnego ciała i w przestrzeni, w której dziecko się porusza lub przemieszcza przedmioty.
2. Słowne określanie miejsca w którym się znajduje dziecko lub inna osoba, ustalanie co widzi druga osoba w określonej sytuacji i porównywanie z własnym punktem widzenia.
3. Wytyczanie kierunków od obranego przedmiotu (na lewo od stołu, pod stołem, na prawo od drzwi, próby słownego określania drogi prowadzącej np.: z domu do najbliższego sklepu itp.).
4. Orientowanie się na kartce papieru.
Ustalenie gdzie jest góra kartki, prawy brzeg kartki, górny lewy róg kartki itp.).

Wdrażanie do rysowania na kartce zgodnie z poleceniem.
5. Zapoznanie ze sposobami przedstawiania przestrzeni na płaszczyźnie (mapa, plan, ilustracja).

U sześciolatków należy kształtować orientację kierunkową w schemacie ciała i w przestrzeni oraz wdrażać do pełnego rozumienia poleceń związanych z poruszaniem się w określonych kierunkach. Sześciolatki powinny określić miejsce drugiego człowieka w przestrzeni oraz miejsca przedmiotów względem własnej osoby i innych obiektów.

Konieczne jest także, aby dziecko sześciolatnie umiało przedstawić relacje przestrzenne na płaszczyźnie. Stanowi to wstępny etap do rozumienia treści przedstawianych za pomocą symboli graficznych (mapy, wykresy, tabele, diagramy).

Dziecko rozpoczynające naukę w klasie pierwszej, powinno być zdecydowane, co do wyboru ręki piszącej. Przekładanie ołówka jednej ręki do drugiej w trakcie rysowania lub pisania jest zjawiskiem niekorzystnym, i może poważnie przeszkodzić w nabywaniu orientacji przestrzennej.

Literatura:

1. M. Bogdanowicz: „Leworęczność u dzieci”.
2. E. Gruszczyk – Kolczyńska, E. Zielińska: „Dziecięca matematyka”.
3. W. Brejnak, K. Zabłocki: „Dysleksja w teorii i praktyce”.
4. B. Zakrzewska: „Trudności w czytaniu i pisaniu.”

M. Bogdanowicz: „Integracja percepcyjno – motoryczna

M. Lasok – pedagog, logopeda